

Het hoogtepunt van de Leidse dekenindustrie ligt eeuwen achter ons. Daarna verdwenen langzaam de kennis en de geschiedenis van de Leidse deken uit beeld. Nu creëert een stichting een toekomst voor die warme herinnering.

SCHERING EN INSLAG

Dit Nederlandse erfgoedproduct kriebelt of roept nostalgische gevoelens op: wollen dekens van onze ooit welvarende textielindustrie. Als het aan de Stichting Leidse Deken ligt, wordt de Leidse deken in ere hersteld en komt hij opnieuw op de markt. Leiden was eeuwenlang een van de grootste textielsteden van Nederland. De stad werd groot met de productie van wollen stoffen: laken (een stevige geweven wollen stof) en duffel (een dikkere variant, waarvan jassen werden gemaakt). In de 17de eeuw was Leiden de grootste textielproducent van Europa en het belangrijkste centrum van nijverheid in Nederland. Tot en met de 19de eeuw was textiel hier van economisch belang. Textiel fabrieken in de stad maakten gebruik van de nieuwste machines. In navolging van het textielsucces van Leiden volgden Tilburg en Twente. Maar na de Tweede Wereldoorlog werd het moeilijker om met lagelonenlanden te concurreren. Ook de synthetische garens en de opkomst van het dekbed leidden er in 1976 toe dat de laatste Leidse dekens door een

van Wijk
LEIDEN

DE HERINTRODUCTIE VAN DE LEIDSE DEKEN DOET DENKEN AAN EEN SPEURTOCHT TERUG IN DE TIJD

dekenfabriek werden geweven. De Nederlandse textielindustrie werd geschiedenis. Tilburg opende het Textielmuseum, Enschede De Museumfabriek, en in Leiden is er Museum De Lakenhal, maar met de laatste fabrieksarbeiders verdwenen de kennis en de geschiedenis van de Leidse deken uit beeld.

Een club liefhebbers besloot in 2020 de herinneringen die nog resten aan de deken vast te houden met de oprichting van de Stichting Leidse Deken. De stichting huist in een historisch pand van de Leidse gasfabriek en is nadrukkelijk niet ingericht als museum, maar als werkplaats. Dit om zowel het heden als het verleden te dienen, aldus ondernemer Helga van Manen en kunsthistoricus Irene Müller. Er wordt onderzoek verricht ter behoud van het historisch en cultureel erfgoed, en daarnaast werkt de stichting samen met ondernemers, musea, kunstenaars en ontwerpers om de dekenijverheid nieuw leven in te blazen. De herintroductie van de Leidse deken doet denken aan een speurtocht terug in de tijd,

In deze rubriek komen achter-eenvolgens de duurzame keuzes voorbij op het gebied van design, beauty en mode. Vragen: hetbeterepub@volkskrant.nl.

waarbij de verloren industrie stap voor stap met de hand wordt terugveroverd. Müller: 'We moesten alles weer opnieuw onderzoeken. Samen met studenten archeologie hebben we de dekens uit elkaar gehaald om erachter te komen hoe ze geweven werden; hoe de schering en de inslag was, en hoe hij weer kon worden zoals hij was. We vinden het proces als het ware opnieuw uit.'

In de werkplaats zijn drie enorme kasten gevuld met een collectie felgekleurde dekens, waarmee de geschiedenis wordt geboekstaafd. Van Manen: 'Een deken is zo'n persoonlijk voorwerp, veel mensen hebben er een innige band mee. Men gaf er destijds een maandsalaris aan uit, en je deed er een heel leven mee. Kijk naar die kleuren: zo'n deken kan vijftig jaar oud zijn, maar hij blijft mooi.' De dekens van vroeger hebben een geavanceerder patroon dan de huidige dekens. Dat lag aan de mogelijkheden van de machinale weefgetouwen. Van Manen: 'In de jaren zestig had je Henk van Reek, de eerste en de laatste ontwerper in dienst bij de dekenfabriek Gebr. Van Wijk & Co., maar het was vaak ook gewoon de bedrijfsleider die nieuwe patronen bedacht.'

Voor de huidige dekens werkt de stichting samen met de Rotterdamse ontwerper en beeldend kunstenaar Theo Rooden. Van Manen: 'Zijn weefsignatuur is grafisch en geometrisch, dat past heel goed bij de Leidse deken. We zijn met onze handweefgetouwen beperkt tot vier en acht schachten, en Theo baseert zijn ontwerpen op de basisbinding van het weefgetouw. Er zijn niet veel ontwerpers die kunnen weven.' In de werkplaats lopen vrijwilligers, cursisten, studenten en bezoekers in en uit. Op de bovenverdieping staan handweefgetouwen waar cursisten en professionele wevers aan werken. In de tuin zijn vrijwilligers bezig wol van schapen uit de omgeving te sorteren. Op de begane grond staat een recente aankoop: een gigantisch fietsweefgetouw, waarmee grotere dekens kunnen worden geweven. Dit getouw is zo ingeregend en ingesteld dat het patroon van de blokkendeken van de Gebr. Van Wijk & Co. uit het begin van de jaren vijftig kan worden geweven. De eerste prototypen worden in de inpandige winkel te koop

aanboden, naast een serie baby- en kinderdeken die met de handweefgetouwen zijn gemaakt, en andere dekenproducten zoals de getupcyclede jassen van ontwerper Hul le Kes en de vintage duffels van Magazijn Boss & Ulrich.

Alle nieuw vergaarde kennis moet nog worden vertaald naar machinaal werk. De stichting heeft als groot ideaal om uiteindelijk een eigentijdse dekenfabriek te openen, de Leidse Dekenfabriek. Zover is het nog niet: Van Manen en Müller hebben hun busje volgeladen met 500 kilo Texelse wol, goed voor zo'n tweehonderdvijftig dekens. Van Manen: 'Als je Nederlandse wol wilt verwerken, is 500 kilo een minimale hoeveelheid, maar voor ons is dat eigenlijk te veel. Met vrijwilligers samen hebben wij alles met de hand gesorteerd, de stro en stont verwijderd, en de grote plukken eruit gehaald.' De wol wordt gewassen in Verviers, België. Daarna gaan de schoongewassen vezels naar een spinnerij in Duitsland. De wol wordt uiteindelijk geveerd in het Nederlandse Aalten. Müller: 'Ideaal gezien zouden we hier een eigen industriële wasserij en spinnerij hebben, maar dat zijn toekomstdromen.'

Waar men vroeger voor de dekens met name Engelse en Spaanse wol gebruikte, vindt de stichting het uit duurzaamheidsoverwegingen belangrijk Nederlandse wol te gebruiken. Van Manen: 'Nederlandse wol is ruim voorhanden en wordt vernietigd als er niets mee wordt gedaan. Wol heeft uitsluitend goede eigenschappen: het ademt, is brandwerend, recyclebaar, warm en vochtwerend. Het is een verlies dat de niet-duurzame synthetische garens in de jaren zeventig de wollen garens uit de markt prezen. Wij streven naar een herstel van de productieketen, met regionale wol en lokale arbeid. En ook weer: een deken kopen en daar een leven lang mee doen.' Terug naar de kriebeldekens? Van Manen lacht: 'Misschien dat Nederlandse wol met zijn korte vezels anders kriebelt dan Spaanse of Engels wol. Maar wol als kriebelig ervaren is ook heel Nederlands.'

Op 4 oktober opent bij Stichting Leidse Deken de tentoonstelling met werk van Henk van Reek. Op 12 oktober is er een workshop dekenontwerpen voor kunstenaars en ontwerpers.